



Наталія Грабар,
викладач кафедри культури
ХНТУСГ імені Петра Василенка

Розглядається творча діяльність фахівців бібліотек під час організації різноманітних конкурсних програм. Увага концентрується на розвитку творчого потенціалу, сприяє посиленню ролі бібліотеки у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: конкурсні програми, творчість, культурно-дозвілєва діяльність.

Професійна компетентність бібліотекаря вищого навчального закладу (ВНЗ) — основа його майстерності. Формується вона завдяки практичному досвіду, особливо інноваційному. В нинішніх умовах одним із принципових аспектів бібліотечної діяльності є розвиток професійно значущих якостей, які змінюються та стають мобільними, оперативними, а деякі потребують творчого потенціалу.

Мета пропонованої статті — розкрити зміст творчої праці бібліотекаря ВНЗ зі студентською молоддю під час організації та проведення конкурсних програм. Це потребує вирішення таких завдань:

- з'ясувати рівень використання конкурсних програм у бібліотеках;
- проаналізувати стан проведення конкурсів у бібліотеках Росії та України;
- виділити ознаки креативності в підході бібліотекарів до розроблення конкурсних програм.

Питання творчої діяльності бібліотекарів при підготовці конкурсних програм не залишається без уваги відомих спеціалістів бібліотечної справи. Наприклад, Г. Макаренко вдалося класифікувати конкурсні програми.

Всі конкурси, які проходять у бібліотеках сьогодні, відбувалися раніше і можливі в майбутньому, вона поділила на три типи:

- бібліотечні (серед бібліотекарів);
- читацькі (серед читачів);
- партнерські (серед попечителів, меценатів, партнерських організацій).

Проте вона вважає, що конкурсів для читачів бібліотекарі стали організувати дуже багато. Цей напрям роботи з читачами удосконалюватиметься й надалі, оскільки на нього звернено особливу увагу бібліотечної спільноти [5, с. 5—7].

Популярною формою організації дозвілля, що розвиває, С. Афанасьєв [1] називає конкурсні програми. Це змагання в будь-якому виді людської діяльності, практично кожен її вид може лягти в його основу. Конкурсні програми постають могутнім стимулом до розвитку людини, вдосконалення її навичок. Саме в цьому й полягає головний комунікативно-педагогічний зміст конкурсних програм: удосконалюватись можливо, тільки порівнюючи себе з оточуючими, конкурс — це момент змагання.

Виходячи з передбачених завдань, варто розглянути цю форму бібліотечної діяльності серед читачів, особливо студентської молоді. На основі здобутої практики Л. Мануїлова вважає, що конкурси — це ігрова форма масової роботи, до якої бібліотекарі вже звикли, а читачі з задоволенням беруть у них участь [6]. Для фахівців книгозбірень — це додатковий спосіб спостереження за читачами, їхніми читацькими інтересами, інтелектуальним зростанням; це налагодження жвавого зацікавленого діалогу між обома сторонами [6, с. 25].

Мета конкурсів у вищій школі — виявлення та підтримка талановитої молоді, розвиток її комунікативних навичок, самовдосконалення та самоорганізація. Підготовка творчих програм — процес багатоплановий, в якому передбачається перелік численних деталей, проблем, питань. При цьому всі конкретні програми, від невеликих, розрахованих на одну студентську групу, до тих, які охоплюють весь освітній заклад і тривають понад місяць, готуються за підтримки його бібліотеки. Саме в ці організаційні дні активізуються всі студенти, викладачі, співробітники інших структур ВНЗ. Бібліотека вносить у план роботи конкурсні проекти, узгоджуючи їх із загальним координаційним планом виховної роботи навчального закладу. Лише діючи системно і комплексно, усі структури ВНЗ, у тому числі підрозділи бібліотеки, допомагають молодій людині у формуванні світогляду, творчості, духовності [2, с. 16].

Конкурсні програми дають студентській молоді змогу:

- розвивати адекватну самооцінку;
- розвивати вольові якості;
- виховувати свій естетичний смак;
- самовизначитися у світі захоплень і професій.

Проводячи соціологічне дослідження, Г. Павлинова зазначає, що ігрові та конкурсні форми актуальні й часто в освітніх бібліотеках стоять на першому місці. Добре продумана і викладена гра перетворюється на дуже серйозну і відповідальну справу, привертає молодь, робить відвідування бібліотеки цікавим і бажаним, розширює комунікаційний аспект на рівні взаємодії з необхідними структурами [8, с. 53].

Аналізуючи бачення українськими та російськими фахівцями доцільності проведення конкурсних програм, можемо констатувати, що всі бібліотеки без винятку стали частіше застосовувати цю форму роботи із читачами. Деякі з конкурсів проходять за підтримки державних установ, меценатів, спонсорських організацій.

Два роки тому з метою заохочення до систематичного читання, забезпечення рівного доступу підростаючого покоління до найкращих надбань української та світової літератури, привернення уваги громадськості, державних установ, фондів до цієї актуальної проблеми, було оголошено Всеукраїнський конкурс "Найкращий читач року 2007", який став традиційним. Активну участь у його проведенні, здебільшого, беруть дитячі, шкільні бібліотеки. Проходять також регіональні конкурси до Дня української писемності та мови, Всеукраїнського тижня дитячої та юнацької книги Поетичні "Проби пера" та ін. [3, с. 26].

Звичайно ж, це знайшло своє відображення і у фахових виданнях України. Науковці намагаються відповісти на запитання: що дають такі конкурси читачам? У ході його вивчення вони з'ясували, що це ще одна можливість повірити в себе і свої сили; розширити коло читання та інтересів; навчитися спілкуватися, налагоджувати стосунки з ровесниками, знаходити нових друзів, ясно та чітко висловлювати свої думки, ділитися враженнями про прочитане, отримувати

вати позитивні емоції, радіти не тільки за себе, а й за своїх друзів, такої думки, приміром, дотримується Л. Мануїлова [6, с. 26].

Отже, пробудження та розвиток інтересу до читання, до бібліотек — мета різноманітних Всеукраїнських конкурсів, які відтепер організовуються щорічно. У бібліотеках ВНЗ конкурси типу: "Кращий читач року..." проходять у рамках освітнього закладу. Їх організують для того, щоб звернути увагу на студентів, які багато читають і систематично відвідують бібліотеку, підтримати їхню любов до книги та читання. Проводячи індивідуальні бесіди зі студентами молодших курсів, бібліотекарі дізнаються, що їх часто захоплює дух змагання, тому їм подобаються різноманітні ігрові, розважальні форми діяльності.

На думку Н. Шишковой, конкурси виявляють творчий підхід бібліотекарів до своєї справи [10]. Завдяки їхньому проведенню діяльність книгозбірень активізується, краще координується їхня робота з різними організаціями, розширюється комунікаційний аспект на рівні взаємодії з необхідними структурами. Все більше освоюється "нова візуальна культура", що передбачає розширення комунікативної функції бібліотек. У них з'являється ще один напрям діяльності, пов'язаний з відтворенням духовної особистості — виховання візуальної культури, окремі елементи вже присутні в практиці бібліотек, завдання яких — поєднати їх у систему, розглядаючи як цілеспрямоване формування візуально грамотної поведінки користувачів, пов'язати з традиціями навчання інформаційній грамотності, естетичного, екологічного та інших напрямів виховної роботи [7, с. 45—46].

Як відзначає І. Птушкіна, проведення бібліотекою міських літературно-творчих конкурсів краєзнавчої тематики стало важливою формою стимулювання інтересу молоді до осягнення духовних багатств, історичних і культурних традицій [9]. Сенс цієї роботи полягає в тому, щоб пробудити в читача прагнення до вивчення минулого свого краю, відновити історичну пам'ять. Мета таких заходів — просвітництво, виховання інтересу і любові до своєї сім'ї, родичів, історії роду, стимулювання та ініціювання літературно-художньої творчості підрастаючого покоління.

Багато публікацій, в яких йдеться про різні форми роботи з читачами, зустрічається у російських фахових виданнях. Автори надають великого значення конкурсам і відносять їх до дозвіллевих програм [4, 7]. Так, Т. Ловкова розглядає конкурси як традиційні форми культурно-дозвіллевої діяльності бібліотек, так й інноваційні, порівнюючи їх з горизонтальною та вертикальною. Вертикаль — це творчий прорив у невідоме і неординарне, самобутнє та оригінальне, горизонтальне — традиційне. Вони можуть мінятися місцями. Поява перспективних інновацій неможлива без вироблення у співробітників бібліотек творчого мислення, цілеспрямованості, а інколи й мужності [4, с. 41]. На думку С. Матліної [7], у бібліотеках, що відомі своїми інноваційними досягненнями, як правило, працюють не просто талановиті, а дотепні люди, які цінують гумор та знають, де і як його застосовувати. Саме цим можна створити атмосферу радості, коли посмішка бібліотекаря викликає у читачів образ теплої дому, сприяє розкриттю творчого потенціалу, взаєморозуміння.

Творчість завжди потребує пошуку нових форм роботи, та не слід забувати надбань і традицій, треба осмислювати та опрацьовувати їх у відповідності до сьогодення. Творчий процес завжди передбачає акт самостійного ініціативного вибору методів і засобів рішення. Важливе значення має міжособистісний контакт бібліотекаря і студента, спрямований на досягнення єдності поглядів на організацію тих чи інших культурних заходів. Творчий діалог у цьому випадку треба розуміти як спеціальну логічну структуру комунікації. Стратегічним завданням розвитку творчого по-

тенціалу бібліотечних фахівців має бути впровадження в їхню діяльність творчого стилю мислення.

Отже, інноваційний пошук у бібліотечній роботі допомагає читачам відчувати в бібліотеці необхідний для свого духовного життя простір, що дає молоді безцінну можливість спілкування та виявлення своїх творчих обдарувань. Вважаємо, у бібліотеці вищої школи доцільно дотримуватися рівноваги традиційного й інноваційного. Організуючи конкурси, її співробітникам важливо зацікавити аудиторію, проявити творчість, сприяти активізації ініціативи студентів, аби разом готувати цікаві програми. Така співпраця традиційна для бібліотечних фахівців Харківського національного технічного університету сільського господарства (ХНТУСГ) імені Петра Василенка [2]. Вони визнають, що конкурси вже міцно увійшли у практику їхньої роботи. Якщо в останні десятиріччя минулого століття в основному переважали вікторини, потім застосовувалися інтелектуально-ігрові форми ("Що? Де? Коли?", "Брейн-ринги", "Щасливий випадок"), то нині проводять комплексні конкурсні програми. Саме ця форма культурно-дозвіллевої діяльності спонукає бібліотечних фахівців заздалегідь розробляти тематику програми, відбирати конкурси, запитання, допомагати командам у добірї необхідної літератури, що потребує творчого, особистісного підходу, ентузіазму та натхнення.

Особливе місце у підготовці конкурсів займає робота з творами художньої літератури. Збереження і розповсюдження художніх цінностей — традиційна сфера бібліотечної діяльності. У творах письменників знаходять комплексне відображення як художні, так й етичні, естетичні, релігійні та інші цінності, творчо відображуються події минулого і моделюються варіанти майбутнього. Так, шоу-курс "Весняні надії", що проводиться для дівчат у переддень 8 березня, включає домашнє завдання: відтворити улюблений образ літературного твору (Мавка, Наталка Полтавка, Кайдашиха, "барышня-крестьянка" та ін.). Знаючи класичну літературу, бібліотекар зможе віднайти особливу схожість у поведінці, мові, рухах тієї чи іншої героїні з конкурсанткою, або допомогти дівчатам обрати літературний образ, разом підготувати костюм, підібрати найцікавіший монолог з літературних творів.

Починаючи з 1991 р., між факультетами щорічно до Дня закоханих (14 лютого) проводяться конкурси, ініціаторами яких виступають студенти молодших курсів. Мета таких творчих змагань — сприяння знайомству молодих людей, адже юнацький вік — це світ радості, щастя, кохання, а для когось, можливо, це знайомство — доля на все життя, створення сім'ї.

У підготовці конкурсів особливо слід відзначити організаційно-комунікаційну функцію бібліотеки. Вона взаємодіє із різними структурами ВНЗ: ректоратом, комітетом у справах молоді, сім'ї та спорту, профспілковою організацією, студентською радою. А вміння бібліотекаря встановити комунікативні відносини сприяє іміджу установи в цілому. Така співпраця дає змогу вирішити силу-силенну організаційних проблем і сприяє проведенню культурно-виховних заходів. Минулого року бібліотека ХНТУСГ імені Петра Василенка разом з іншими структурними підрозділами стала учасником організації конкурсу "Проба пера", який сприяє заохоченню студентської молоді до самореалізації та виявлення творчих обдарувань. Кращі твори друкуються в університетській газеті "Сільський інженер".

Вважають, що конкурси — це наука перемогати. У конкурсантів вироблюються такі життєво важливі риси, як уважність, ретельність, наполегливість у досягненні мети. Участь у конкурсі розвиває також пам'ять, вміння спілкуватися із дорослими, однолітками. На кожному заході читачі одержують певні знання, навчаються жити цікаво та насичено, налагоджують комунікативні зв'язки. Якісний рівень конкурсних заходів безпосередньо залежить від бібліотекарів, які їх організують. Це мають бути творчі, обда-

ровані, захоплені фахівці. Від того, наскільки вони пройнялися ідеєю конкурсу, буде залежати і захопленість учасників. Зворотній зв'язок, віддача, впевненість у бажаному результаті — запорука "перемоги". Безперечно, не кожен фахівець на це здатен. Від природи у таких людей є певний магнетизм, дар, що дає поштовх до творчості.

Схильність до неї не вимірюється науковим ступенем бібліотекаря, вона закладена у його підсвідомості, відчутті любові до своєї професії, гордості за можливість спілкуватися з людьми і дарувати їм частинку своєї душі, знань. Звідси починається прагнення до інноваційного змісту заповнення тих чи інших форм культурно-дозвілдової діяльності. На сьогодні найбільший успіх мають ті, які "прийшли" з телебачення (хіт-паради, літературні ринги, Поле чудес, КВК) та клубної роботи (ігрові, дозвіллові).

Досвід показує, що при написанні їхніх сценаріїв бажано об'єднувати декілька конкурсів: тематичний, творчий, турнір індивідуальних учасників, конкурс уболівальників, професійні змагання, музичні номери тощо. Виховні, культурно-дозвіллові форми роботи з читачами тільки виграватимуть від застосування сучасних електронних аудіовізуальних творів на компакт-дисках. Нині вони помітно впливають на формування читацької активності, спонукаючи до ознайомлення з кращими художніми творами.

У розкритті будь-якої теми конкурсних завдань завжди можна знайти місце і задушевній ліриці, і творам гостросюжетного характеру, і гумору. Важливо тільки, щоб усе було відібрано і зроблено професійно. Визначальними рисами бібліотекаря є: професіоналізм, ерудиція, освіченість, любов до людей. Важливими вважаються чуйність, людяність, толерантність, творча винахідливість, духовність, почуття стилю та гумору. Саме такими і мають бути бібліотекарі, які працюють зі студентською молоддю. Вони виховують не тільки її, а й самих себе, формуючи бібліотекаря майбутнього: високоерудованого професіонала з творчим ставленням до роботи, уважного, комунікативного.

Отже, проведення конкурсів передбачає з позиції читача:

- активність, особистісно-орієнтований та діяльнісний підхід;
- самоорганізацію, самовдосконалення;
- пошук інформації в бібліотеці.

З позиції бібліотекаря:

- професійну компетентність, високий рівень володіння інформаційними технологіями і методикою бібліотечних форм роботи;
- володіння методиками організації, проведення і рекламування масових культурно-дозвіллових заходів як способу формування інформаційної культури і популяризації книги та читання;
- знання вікової психології спілкування і способів виходу із запропонованих психологічних ситуацій.

Для бібліотекарів проведення конкурсу — це можливість підвищити свій професійний рівень, ознайомитися з

новинками літератури, відійти від монологічного спілкування з читачами, налагодити продуктивний зв'язок з ними, знайти нові таланти, зробити рекламу бібліотеці, отримати позитивні емоції. Конкурс — це ще один спосіб спостереження за читачами, їхніми читацькими інтересами, інтелектуальним зростанням; це налагодження жвавого зацікавленого діалогу між бібліотекарем і читачем [6, с. 25].

Висновок. З практичної точки зору, конкурсні програми сприяють розкриттю професійних навичок, спонукають до творчого пошуку, розвивають креативність, тобто творчу новаторську діяльність, зміцнюють комунікаційно-функціональні стосунки, сприяють налагодженню у подальшій співпраці — суб'єкт-суб'єктних.

У процесі проведення систематичних культурних заходів студентська молодь розвиває творчий потенціал та формує власну культуру, яка у загальному вигляді охоплює суму засвоєних культурних цінностей, зразків людської поведінки, стиль мислення, тип світогляду, особистості.

Застосування нетрадиційних форм роботи потребує впевненості та належної професійної підготовки. Поєднання різноманітних форм бібліотечних заходів, методів надання інформації й методів роботи з читачами дає змогу наповнювати новим змістом традиційні напрями діяльності і, таким чином, підтримувати і розвивати виховну діяльність бібліотеки ВНЗ.

Окрім того, проведення конкурсів сприяє підвищенню самооцінки бібліотекаря, він усвідомлює, що його щоденна творча праця помітна і, маємо надію, буде гідно оцінена.

Список використаної літератури

1. *Афанасьєв С.* Методика організації конкурсів / С. Афанасьєв // Воспитание школьников. — 2001. — № 3. — С. 18—25.
2. *Грабар Н. Г.* Культура дозвілля студентської молоді у бібліотеках вищих навчальних закладів / Наталя Грабар // Вісн. Кн. палати. — 2007. — № 7. — С. 16—18.
3. *Ліпей О.* Найкращий читач України — 2007 / О. Ліпей // Світ дит. б-к. — 2007. — № 3. — С. 26—27
4. *Ловкова Т. Б.* Культурно-досугова діяльність публичних бібліотек : термінол. аспект / Т. Б. Ловкова // Библиотековедение. — 2004. — № 4. — С. 32—35.
5. *Макаренко Г. С.* Конкурси в бібліотечному деле : попытка структурирования и анализа / Г. С. Макаренко // Молодые в библиотечном деле. — 2004. — № 9/10. — С. 3—25.
6. *Мануїлова Л.* Головне — не втратити дух творчості : досвід організації читацьких конкурсів і акцій / Л. Мануїлова // Світ дит. б-к. — 2006. — № 4. — С. 25—26.
7. *Матлина С. Г.* Инновационное творчество библиотечарей в контексте социокультурной динамики / С. Г. Матлина // Библиотековедение. — 1998. — № 2. — С. 39—70.
8. *Павлинова Г.* Репертуар масовых мероприятий для читателей региона / Г. Павлинова // Библиотека. — 2000. — № 10. — С. 52—54.
9. *Птушкина И.* Корни вечного древа / И. Птушкина // Библиотека. — 2006. — № 12. — С. 18—22.
10. *Шишкова Н.* Конкурс как инструмент / Н. Шишкова // Библиотека. — 2006. — № 6. — С. 52—54.